

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
кафедра практичної та клінічної психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної роботи
та викрутат

Ю. В. Грошник

Протокол № 6 від «19» лютого 2020 р.

№6919022020

ПРОГРАМА
Вибіркової навчальної дисципліни
Психологія статі та сексуальності

Підготовки

Бакалавр

Галузі **05** Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність

053 Психологія

Освітньо-професійна програма

Практична психологія

Луцьк- 2020

Програма навчальної дисципліни «Психологія статі та сексуальності» для студентів за напрямом підготовки бакалавр, галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, освітньо-професійної програми Практична психологія.

Розробник:

Фенина О. Я., кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної та клінічної психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Рецензент:

Кульчицька А. В., кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Програма навчальної дисципліни «Психологія статі та сексуальності» затверджена на засіданні кафедри практичної та клінічної психології протокол № 8 від 22.01.2020 року

Завідувачка кафедри _____ (Мушкевич М.І.)

Програма навчальної дисципліни «Психологія статі та сексуальності» схвалена науково-методичною комісією факультету психології та соціології протокол № 5 від 05.02.2020 року

Голова науково-методичної комісії факультету психології та соціології _____ (Іванашко О.Є.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	05 Соціальні та поведінкові науки Освітньо-професійна програма Практична психологія Бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 120 / 4		Рік навчання 4
		Семестр 8-ий
ІНДЗ: <u>немає</u>		Лекції 18 год.
		Практичні 18 год.
		Самостійна робота 76 год.
		Консультації 8 год.
		Форма контролю: екзамен

1. Анотація курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «Психологія статі та сексуальності» є засвоєння системи психологічних знань про соціально-психологічні підходи щодо психологічних питань статевої поведінки та сексуальності особистості.

Сексуальна освіченість є важливою передумовою гармонійного особистого життя людини, збереження і поліпшення її репродуктивного здоров'я, правильного статевого виховання дітей, толерантного ставлення до осіб із нетиповою сексуальною поведінкою. Цьому сприяють знання анатомо-фізіологічних основ сексуальності людини, особливостей її статевого життя на різних вікових етапах, сексуальних розладів, дисгармоній, їх профілактики та терапії. Крім того, такі знання допомагають краще розуміти і відчувати партнера, легше долати різноманітні кризи. Нагромадженням, систематизацією таких знань займається психологія сексуальності.

Мета курсу: розкрити психологічні прояви та детермінанти статевої та сексуальної поведінки людини, причини виникнення сексуальних розладів, ознайомити з основними методами та принципами терапії сексуальних порушень.

2. Компетенції

До кінця навчання студенти мають бути компетентними у таких питаннях:

- сучасний стан та актуальні проблеми наукових знань із сексології та сексопатології;
- визначати психологічні механізми сексуальної поведінки;
- знати основні аспекти соціально-культурних, історико-етнографічних та психологічних закономірностей статі та сексуальної поведінки,
- розуміти особливості чоловічої та жіночої статі та сексуальності, її вікові та індивідуально-типологічні варіації,
- ознайомитися з основними видами та причинами виникнення сексуальних розладів та сексуальних злочинів;
- сформувати уявлення про основні принципи лікувально-реабілітаційних заходів при психогенних сексуальних розладах.

У результаті вивчення курсу студент повинен знати: етапи формування статі та сексуальності; стадії психосексуального розвитку; фізіологічні основи сексуальності та статевої поведінки; психологічні аспекти СНІДу; визначення, критерії, види сексуальної норми; розлади пренатальної статевої диференціації; розлади психосексуального розвитку, розлади статевої поведінки, розлади статевої ідентифікації; сексуальні розлади;

повинен уміти: ідентифікувати проблеми сексуального характеру; надати психологічну допомогу людині залежно від порушення; дослідити сексуальну гармонію подружньої пари; надати психологічну консультацію подружній парі.

3. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Усього	у тому числі					
		Лек.	Практ. (Семін.)		Самост. роб.	консультації	Контр. роб.
1	2	3	4		6	7	8
Змістовий модуль 1. Психологічні особливості статі і сексуальності							
Тема 1. Стать та сексуальність як предмет наукового вивчення.	13	2	2		8	1	КР
Тема 2. Історичні етапи вивчення статі та сексуальності.	11	2	2		6	1	КР
Тема 3. Вікові особливості сексуальної поведінки.	14	2	2		9	1	КР
Тема 4. Соціокультурні та психологічні аспекти жіночої і чоловічої сексуальності.	14	2	2		9	1	КР
Тема 5. Психологія подружнього статевого життя.	12	2	2		8		КР
Разом за змістовим модулем 1	64	10	10		40	4	КР
Змістовий модуль 2. Віктимологія. Психологія жертви злочину і злочинця.							
Тема 6. Сексуальна норма та сексуальні розлади.	15	2	2		10	1	КР
Тема 7. Психосоматичні розлади сексуальної активності.	15	2	2		10	1	КР
Тема 8. Розлади скерованості потягу: ексгібіціонізм, гомосексуалізм, педофілія, інцест.	15	2	2		10	1	КР
Тема 9. Терапія сексуальних розладів.	11	2	2		6	1	КР
Разом за змістовим модулем 2	56	8	8		36	4	КР
Усього годин	120	18	18		76	8	КР

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Стать та сексуальність як предмет наукового вивчення.	2
2	Вікові особливості сексуальної поведінки.	2
3	Робота психолога із сексологічними феноменами.	2
4	Соціокультурні та психологічні аспекти жіночої і чоловічої сексуальності.	2
5	Розлади скерованості потягу: ексгібіціонізм, гомосексуалізм, педофілія, інцест.	2
6	Діагностика та терапія сексуальних розладів: сучасні тенденції.	2
7	Проблема статевого виховання молоді на сучасному етапі.	2
8	Психологія подружнього статевого життя.	2
9	Терапія сексуальних розладів.	2

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

№ з/п	Назва теми	К-ть год
1.	Сексуальність: визначення, формування, моделі. Сексуальність і тілесність. Аспекти сексуальності.	4
2.	Історичні етапи вивчення сексуальності. Сексуальність і культура.	6
3.	Анатомія чоловічих та жіночих зовнішніх і внутрішніх статевих органів, основні функції кожного органа. Вплив гормонів на сексуальність і сексуальну поведінку. Готовність до сексуальних реакцій.	6
4.	Стадії індивідуальної еволюції лібідо. Порушення формування сексуальності. Самостимуляція як нормальний прояв сексуальності. Типи, функції мастурбації. Еротика, порнографія, проституція і сексуальність.	6
5.	Нормальні прояви та особливості сексуальності жінок і чоловіків. Сексуальність та індивідуально-психологічні характеристики особистості. Вплив алкоголю і наркотиків на сексуальність.	8
6.	Гармонія і дисгармонія подружньої пари. Інтимність, дружба, кохання, сексуальні стосунки. Фізіологія кохання.	4
7.	Сексуальне здоров'я та сексуальні розлади. Сексуальна дисфункція. Статеві розлади у чоловіків і жінок: психологічні причини і психологічні методи лікування. Психологічні аспекти безпліддя і переривання вагітності.	6
8.	Сексуальність при психічних розладах. Олігофренія і сексуальність. Сексуальність і соматичні захворювання. Травми спинного мозку, глухота, сліпота і сексуальність. Неврологічні і	6

	ендокринні захворювання і сексуальність. Хвороби серцево-судинної системи, рак і сексуальність.	
9.	Гетеросексуальність, гомо-, бісексуальність. Розлади статевої ідентифікації. Розлади скерованості потягу. Сексуальні девіації.	6
10.	Діагностика сексуальності. Статева конституція. Інтегральна шкала статевої конституції.	6
11.	Сексуальні злочини та їхні види. Сексуальна агресія: види, причини наслідки. Інцест. Психологічні наслідки і робота із жертвами інцесту.	6
12.	Психотерапія сексуальних розладів. Види сексотерапії.	6
13.	Проблема статевого виховання молоді на сучасному етапі розвитку суспільства.	6
	Разом	76

6. ВИДИ (ФОРМИ) САМОСТІЙНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

6.2. Прочитати працю Фрейд А., Фрейд З. «Детская сексуальность и психоанализ детских неврозов (Сб. раб.). Составитель и ред. М.М.Решетников. - СПб.; В.-Е. Институт Психоанализа, 1995. - 483 с.» та визначити роль психотравмуючих ситуацій раннього дитинства (особливо дитячих сексуальних травм) у подальшому психосексуальному розвитку особистості.

6.3. Прочитати працю Кутера П. «Психоанализ страстей» та визначити взаємозв'язок кохання та еротики, кохання та сексуальності.

6.4. Прочитати працю Пейдж С. «Близость» та визначити перешкоди в інтимній близькості.

6.5. Прочитати працю Йонен В. «Блудницы и святые» та визначити і описати сексуальні конфлікти чоловіків, а також їхні причини.

6.6. Провести емпіричне дослідження впливу соціально-демографічних чинників на сексуальну поведінку юнаків.

6.7. Провести емпіричне дослідження статево-рольових стереотипів чоловіка та жінки.

6.8. Підготувати реферат на одну із запропонованих тем:

Орієнтовна тематика рефератів

- 1) Психологічні і соціальні функції статево-рольових стереотипів
- 2) Проблеми засвоєння чоловічих та жіночих ролей

- 3) Статеворольова диференціація як комплексний показник міжособистісних стосунків подружжя
- 4) Сексуальні ролі і нерівність
- 5) Дослідження подружньої невірності (подружньої зради)
- 6) Особливості формування сексуальних ролей
- 7) Теорії диференціації сексуальних ролей
- 8) Підліткова вагітність і раннє материнство
- 9) Концепція «першосцени» З. Фрейда, її значення у розвитку сексуальності
- 10) Сексуальна агресія: домагання, примушування, насилля.
- 11) Подружнє зґвалтування – проблема сексуальності?
- 12) Психологічна робота з жертвами статевого насилля.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Діагностика успішності навчання студентів має такі методи та засоби поточного та підсумкового контролю як усне опитування, доповіді, участь у групових дискусіях та обговореннях актуальних проблем патопсихологічних досліджень, підготовка рефератів, індивідуальні завдання, самостійна робота, підсумкові контрольні роботи після засвоєння студентами першого, а потім другого змістових модулів.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному і лабораторному занятті за результатами виконання лабораторних робіт та усних відповідей студентів із тем, що вивчаються на практичних і лабораторних заняттях.

Оцінка практичної та лабораторної роботи залежить від якості виконання усіх завдань, оформлення, висновків. За практичний вид діяльності студент може максимально отримати 20 балів (за кожне практичне заняття – 10. Два модулі по 10 балів кожен.). За лабораторний вид діяльності студент може максимально отримати 10 балів (за кожне лабораторне заняття – 10 балів). Загалом, за всі якісно виконані завдання (практичних – 24 і лабораторних – 24) можна отримати 30 балів. Бал виводиться на основі середньостатистичного показника за всі заняття. Окремо оцінюється виконанням студентами ІНДЗ та самостійної роботи роботи, максимально 10 балів.

Поточний контроль реалізується у формі опитування, захисту самостійного завдання, виступів на практичних (семінарських) заняттях, експрес-контролю тощо, перевірки результатів виконання різноманітних індивідуальних науково-дослідних завдань, контролю засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання студентом. Максимальна кількість балів за поточний контроль становить **40 балів**.

Проміжний модульний контроль. Змістовий модуль 1 та змістовий модуль 2 завершуються контрольними роботами, що передбачають відповіді на поставлені питання. Загальна максимальна кількість балів: за виконання МКР 1 та МКР 2 студент максимально може отримати **60 балів**.

Загальна сума балів визначається як сума балів за поточну навчальну діяльність, проміжний модульний контроль (модульні зрізи) й самостійну роботу. Максимальна кількість балів, які студент може набрати за результатами оцінювання всіх видів навчальної діяльності, дорівнює **100**.

Оцінка з дисципліни виставляється за національною шкалою, за 100-бальною системою та за шкалою ECTS.

Усні відповіді студентів за кожне практичне та лабораторне заняття першого – другого змістових модулів оцінюється у вигляді градації балів від 1 до 10, а саме:

1-3 бали виставляється за поверхневу відповідь на основі прочитаної лекції: відповідь хаотична, фрагментарна, відтворення заученого матеріалу без усвідомлення його суті, без використання демонстраційного матеріалу.

5-4 бали студент отримує за логічну відповідь, що включає деякі узагальнення, побудована на основі матеріалу лекції та кількох підручників; часткове вміння наводити власні приклади й здійснювати їх порівняльний аналіз; спроба назвати основні психотерапевтичні терміни з розумінням їх суті.

7-6 бали студент отримує за усну відповідь на занятті у тому разі, якщо ця відповідь послідовна, чітка, структурована, логічна, за матеріалом основних підручників; часткове вміння наводити власні приклади и здійснювати їх порівняльний аналіз; часткове розкриття суті основних термінів з курсу.

8-9 бали студент отримує за чітку, частково структуровану, логічну відповідь чітка,

що розкриває основні поняття і побудована на основі матеріалу лекції та кількох підручників; аргументоване посилання на додаткові наукові джерела, спеціальну літературу, наведення власних прикладів уміння здійснювати їх порівняльний аналіз.

10 балів студент отримує в тому разі, якщо ця відповідь чітка, структурована, логічна; включає узагальнені, систематизовані позиції; побудована на основі матеріалу лекції та кількох підручників; аргументоване посилання на додаткові наукові джерела, спеціальну літературу, наведення власних прикладів; порівняльний аналіз понять з курсу із використанням діагностичних методик.

Критерії оцінювання самостійної роботи та ІНДЗ

За кожне самостійне завдання студент максимально може отримати 10 балів:

Кількість балів	Критерії оцінювання
1	2
1-2	Завдання виконане поверхнево. Фрагментарне виконання (20-30 %).
3	Фрагментарне виконання лише частини (50 %) завдання.
4-5	Завдання виконане повністю. Стиль виконання - копіювальний (відтворення відомостей без чіткого усвідомлення їх суті).
6-7	Завдання виконане повністю. Стиль виконання - копіювально-алгоритмічний (частина відомостей відтворена без чіткого усвідомлення їх суті, частина відтворена й пояснена).
8-9	Завдання виконане повністю. Чітка аргументація та виділення ключових позицій. Глибоке розуміння суті виконуваного завдання. Стиль виконання – евристичний з елементами пошукового.
10	Завдання виконане повністю. Чітка аргументація та виділення ключових позицій. Глибоке розуміння суті виконуваного завдання. Посилання на новітні джерела літератури. Оригінальність. Виражений творчий підхід у роботі над виконанням завдання. Стиль виконання - творчий.

Екзамен – це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу з певної дисципліни на підставі результатів виконання ним усіх видів запланованої навчальної роботи протягом семестру: аудиторної роботи під час лекційних, практичних (семінарських) занять, самостійної роботи, ІНДЗ, модульних контрольних робіт.

Екзамен виставляється за умови, якщо студент виконав усі види навчальної роботи, які визначені робочою програмою навчальної дисципліни, та отримав не

менше 60 балів. Якщо підсумкова оцінка (бали) з дисципліни є сумою підсумкових модульних оцінок та становить не менше 60 балів, то, за згодою студента, вона може бути зарахована як підсумкова оцінка з навчальної дисципліни.

Складання екзамен можливе у випадках:

- екзамен, як обов'язкова форма підсумкового контролю передбачена робочою програмою навчальної дисципліни;
- за бажанням студента підвищити рейтинг.

При цьому бали, набрані студентом за результатами модульних контрольних робіт анулюються.

Таблиця 6

Модуль 1.			Модуль 2.		Самостійна робота	Модульний контроль		Сума балів
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			МКР №1	МКР №2	100
T1-2	T3-4	T5	T6-7	T8-9				
10	10	10	10	10	10	30	30	
10			10		10	60		

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи(проекту), практики	для заліку
90 - 100	A	Відмінно	зараховано
82 - 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 - 74	D		
60 - 66	E	Задовільно	Не зараховано (з можливістю повторного складання)
1 - 59	Fx	Незадовільно	

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Акімова Л. Н. Психологія сексуальності. – Одеса : СМІЛ, 2005. - 198 с.
2. Діденко С. В. Психологія сексуальності та сексуальних стосунків : Навч. посіб.

— К. : Арістей, 2003.

3. Діденко С. В., Козлова О. С. Психологія сексуальності. – К., 2009.
4. Бэрн Э. Секс в человеческой любви. – М., 1991.
5. Бэрн Э. Секс в человеческой жизни. – М., 1999.
6. Буртянский Д. Л., Кришталь В. В., Смирнов Г. В. Медицинская сексология. – Саратов, 1990.
7. Ворник Б. М. Расстройства половой идентификации. – Киев, 1998.
8. Гульма Б. Л. Сексуальные преступления. - Харьков: НМЛ "Рубикон", 1994. – 272 с.
9. Завилянський В. М. Блейхер, И. В., Крук, Л. И. Завилянська. Справочник по сексології - 2-е изд., перераб. и доп. -К. : Выща школа, 1989. - 311 с.
10. Зимбардо Ф. Секс и застенчивость / Застенчивость. – М, 1991.
11. Имелинский К. Сексология и сексопатология. – М., 1986.
12. Каган В.Е. Воспитателю о сексологии. – М., 1991.
13. Каган В. Е. Психосексуальное воспитание детей и подростков. – Ленингр., 1990.
14. Каплан Х. С. Сексуальная терапия. – М., 1994.
15. Кащенко Е. А. Основы социокультурной сексологии. – М., 2002.
16. Келли Гери Ф. Основы современной сексологии. – Санкт-Петербург, 2000.
17. Кон И. С. Введение в сексологию. – М., 1988.
18. Кон И. С. Психология ранней юности. – М., 1989.
19. Крафт-Эбинг Р. фон. Половая психопатия, с обращением особого внимания на извращение полового чувства. Пер. с нем. – М. : Республика, 1996. - 591 с.
20. Крафт-Эбинг Р. Сексуальные катастрофы. – Минск, 1994.
21. Кришталь В. В. Сексуальна гармонія подружньої пари. – К., 1990.
22. Кушнирук Ю. И., Щербаков А. П. Популярно о сексологии. – Киев, 1988.
23. Лев-Старович З. Секс в культурах мира. – М., 1991.
24. Лоуэн А. Мужская и женская сексуальность / Любовь и оргазм. – М., 1997.
25. Лоуэн А. Секс и любовь. Любовь и секс / Любовь и оргазм. – М., 1997.
26. Мастерс У., Джонсон В., Колодни Р. Основы сексологии. – М., 1998.

27. Общая сексопатология. Руководство для врачей / Под ред. Г. С. Васильченко. – М.: Медицина, 2005. – 512 с.
28. Психология и психоанализ сексуальности / Под ред. Д. Я. Райгородского. – Самара, 2002.
29. Сексопатология: Справочник / Под ред. Г. С. Васильченко. – М., 1990.
30. Сексология: Хрестоматия / Под науч. ред. Д. Н. Исаева. – СПб., 2001.
31. Старович З.- Л. Судебная сексология. – М. : Юридическая литература. –1991.
32. Фрейд З. Три очерка по теории сексуальности // Психология бессознательного: Сб. произведений / Сост. М. Г. Ярошевский. – М. : Просвещение, 1989. – 448 с.

Допоміжна:

33. Аккерман Д. Слагаемые страсти : чувственная сторона любви / Любовь в истории. – М., 1995.
34. В поисках сексуальности: Сборник статей / Под ред. Е. Здравомысловой и А. Темкиной. – СПб., 2002.
35. Горошко Е. И., Холод А. М. Антропоцентризм экспрессивной стилистики транссексуалов:/Материалы конференции - Ростов-н/Д, 1995. С 24-26.
36. Здравомыслова Е., Темкина А. Анализ нарратива: возможности реконструкции сексуальной идентичности // В поисках сексуальности: Сборник статей / Под ред. Е. Здравомысловой и А. Темкиной. – СПб.: Изд-во Д. Буланин. 2002. – С. 549-558.
37. Кон И. С. Вкус запретного плода. – М., 1997.
38. Кон И. С. Лунный свет на заре. – М., 1988.
39. Ревеншторф Д. Расстройства отношений и сексуальные расстройства / Клиническая психология // Под ред. Ф. Пере. – СПб., 2004. – С. 1220-1255.
40. Розин В., Шапинская Р. Природа любви. – М., 1993.
41. Розин В. Психика и телесность / Психология и психоанализ сексуальности // Под ред. Райгородского Д. Я. – Самара, 2002.
42. Сосновский А. Лики любви. – М., 1992.
43. Тэннэхилл Р. Секс в истории. – М., 1995.

44. Фанти С. Сексуальность. Отношение между сексуальностью и агрессивностью / Микropsихоанализ. – М., 1991.
45. Фрейд З. «Культурная» сексуальная мораль и современная нервозность / Психология и психоанализ сексуальности // Под ред. Д.Я. Райгородского. – Самара, 2002.
46. Фуко М. Супружеские узы / История сексуальности. – М., 1993.
47. Хорни К. Запрещённая женственность – фригидность / Женская психология. – СПб., 1993.
48. Хорни К. Роль сексуальности в невротической потребности в любви / Невротическая личность нашего времени. – М., 1993.

Інформаційні ресурси

1. Адлер А. Любовные отношения и их нарушения // Очерки по индивидуальной психологии / http://psychol.ras.ru/ippp_pfr/j3p/20010410/20010410a/htm
2. Сайт “Сексология и сексуальное здоровье” <http://autoeros.stealth.ru/>
3. Психосексология: Хрестоматия / Сост. К. В. Сельченко / <http://www.myword.ru>
4. Персональный сайт И. С.Кона <http://sexology.narod.ru/>